

Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and
Fantasy Research
journal.finfar.org

Kirja-arvio: Susanne Ylönen – *Tappeleva rapuhirviö: kauhun
estetiikka lastenkulttuurissa*

Kati Kanto

Susanne Ylönen: *Tappeleva rapuhirviö: kauhun estetiikka lastenkulttuurissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2016. ISBN: 978-951-39-6551-8.

Luettavissa osoitteessa

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/48906>

Lastenkirjallisuuden kauhuja on tutkittu ennen kaikkea sosiohistoriallisesta näkökulmasta, eli esimerkiksi niiden aika- ja paikkakohtaisiin muutoksiin keskittyen, ja psykoanalyttisen tai psykologisoivan viitekehyksen sisältä käsin. Useat tutkimukset myös yhdistelevät näitä kahta näkökulmaa.

Susanne Ylönen väitöstudiumin *Tappeleva rapuhirviö: kauhun estetiikka lastenkulttuurissa* keskiössä on kulttuurinen kauhu kokemuksena. Ylönen rakentaa tutkimuksensa koossa pitävän tukirangan konstruktivistisen johtajuuden ympärille ja tarkastelee kauhun estetiikan kenttää esteettis-diskursiivisen kehikon avulla. Metodologialtaan tutkimus tukeutuu kauhun kentän käsitteelliseen mallintamiseen, kolmen kuvakirjan semioottiseen lähilukuun ja pienehkön haastatteluaineiston diskurssianalyttiseen tarkasteluun.

Ylönen ei pyri tarkastelemaan sitä, onko kulttuurinen kauhu lapsille hyväksi vai huonoksi, vaan ymmärtämään sitä, miksi haluamme ylipäättään pelkistää keskustelun tähän kaksinaapaiseen joko-tai -kysymykseen. Samalla hän toivoo voivansa ohjata keskustelua suuntaan, jossa keskustelun eri osapuolet voisivat ymmärtää kauhun eri nyansseja ja toisiaan paremmin. Tutkimuksen tärkeimpiä saavutuksia ovat hänen mukaansa kulttuurisen kauhun kentän esteettinen mallintaminen ja erityisesti esteettisen härmistämisen käsitteen suomentaminen ja laajentaminen.

Monet Ylönen käyttämät kysymyksenasettelut ovat tuttuja elokuvan- ja kirjallisuudentutkimuksen saralta, mutta lastenkulttuuriin tai kuvakirjoihin paneutuva fokus tuo tarkasteluun myös uudelle lapsuudentutkimukselle ominaisia näkökulmia ja kysymyksiä – esimerkiksi ajatuksen siitä, että se, miten lastenkirjojen kauhuihin suhtaudumme, heijastaa sitä, mitä lapsista ajattelemme ja minkälaisina heidät näemme. Ylönen määrittelee kauhun käsitteen nimenomaan kulttuurituotteiden kautta välittyväksi, affektiiviseksi ilmiöksi. Hän puhuu

mieluummin kulttuurisesta kuin esteettisestä kauhusta ja tarkastelee sitä myös niin sanottujen "vähemmän kauhistuttavien esimerkkitapausten", kuten söpöjen pikku hirviöiden kautta. Kauhu ymmärretään tässä tutkimuksessa siis kauhugenreä laajemmaksi, monia kulttuurituotteita koskettavaksi esteettiseksi valinnaksi.

Kauhun estetiikan kenttää Ylönen havainnollistaa kolmiosaisella topografialla, joka sisältää nostattavan, "esteettiseksi ylevöittämiseksi" kutsutun lähestymistavan, kaunisteleavan "estetisoivan" lähestymistavan, ja alentavan sekä humoristisen lähestymistavan, jota tutkimuksessa kutsutaan "esteettiseksi härmistämiseksi". Käsitteitä ja termejä vilisee sen verran paljon, että herää kysymys, onkohan näkökulma hieman liiankin rönsyävä ja laaja. Etenkin alaluku "Elokuvaväkivallan ja sotautisoinnin estetisointi" tuntuu jo melko kaukaiselta aiheeseen nähden.

Tutkimus jakaantuu aineiston ja metodologian esittelyn jälkeen kuvakirjojen semioottiseen lähilukuun ja haastatteluihin sekä haastattelutulosten analyysiin. Haastattelun kohteena ovat päiväkotiopeettajat eli lasten kasvattajat, 5–7-vuotiaat lapset ja joukko kuvakirjojen tekijöitä.

Ylönen itsekritiikki kohdistuu haastatteluosuuteen, jossa hän pyrkii kartoittamaan lasten suhtautumistapoja kauhuolentoihin ja niin sanottuihin pelottaviin kirjoihin. Kritiikki on mielestäni turhaa, ovathan haastattelutilanteet etenkin lasten kanssa aina aitoja ja yllättäviä. Vaikka lapset vastaavat haastattelukysymyksiin osittain melko lyhyesti, ovat kommentit osittain hyvinkin teräviä. Lapset asemoivat itsensä suhteessa kauhuun milloin järkeviksi, "ei-lapsellisiksi" kuluttajiksi, milloin tuotantopuolenkin hallitseviksi kauhujuttujen kertojiksi tai pieruvallan omaaviksi vallankumouksellisiksi. He ovat tietoisia siitä, mikä on lapsille suodun kulttuurisen kulutuksen piirissä sallittua tai toivottua ja mikä kauhistuttavaa, mutta se, miten tähän tietoon suhtaudutaan, vaihtelee tilanteen mukaan.

Haastattelujen mukaan kirjailijat tiedostavat hyvin sen vallan, joka heillä tarinoiden ja tunteiden tai yleensä elämysten tuottajina on. Valta tuo vastuuta, jota näyttäisivät korostavan kustannusmaailman sensoreiden lisäksi myös tekijöiden omat, esimerkiksi lapsuutta koskevat, käsitykset. Kirjailijat pitivät tarinoiden opettavaisuutta vanhanaikaisena, kun taas päiväkotiopeettajien mielestä hyvässä tarinassa paha saa palkkansa. Kasvattajien haastatteluosuudessa korostuukin selvästi huolipuhe, huoli kauhun aiheuttamista negatiivisista vaikutteista lapseen.

Kokonaisuudessaan kauhua koskeva keskustelun kenttä näyttäytyi haastattelujen valossa ennen kaikkea huolipuheen ja sitä vastustavan vertaiskulttuurisen merkityksellistämisen välisenä vastakkainasetteluna. Uusia vivahteita tähän asetelmaan tuo tässä kuitenkin psykologisoivan puhettavan ja eri diskurssien piirissä käytettyjen esteettisten valintojen sekä niiden performatiivisten, puhujia asemoivien tavoitteiden tarkastelu. Kulttuurista kauhua ja tapoja, joilla puhumme siitä tai käytämme sitä, voidaankin käyttää esimerkiksi shokeeraamiseen, lohduttamiseen tai viihdyttämiseen. Valittu merkityksellistämisen tapa riippuu pitkälti tulkitsijan sosiaalisesta asemasta ja tavoitteista.

Ylönen tutkimus on varsin mielenkiintoinen katsaus lastenkirjojen kauhun kenttään. Tosin tutkimuksen laajuus aiheuttaa sen, että jokainen osio pureutuu aiheeseen melko lyhyesti. Laajimman kuvan aiheesta saa lähinnä tutkijan kauhua käsittelevien teosten lähiluvun kautta.